

ANa tjielggidus álgoálmugij riektáj hárráj

Aktidum nasjávna

Oajvvetjáhkanibme

Ragátmáno 13. bieje 2007

Originálla: ieŋŋilsgiellaj

61. sesjávna

Ássjelista 68. tjuogga

ANa álmukriektáráde rapportta

Belgia, Bolivia, Costa Rica, Cuba, Danmárkko, Dominikálasj republihkka, Ecuador, Estlánda, Suobma, Guatemala, Hellas, Latvia, Nicaragua, Peru, Portugal, Slovenia, Espánja, Dujsska ja Ungárra: tjielggidusoajvvadus

Aktidum nasjávna tjielggidus álgoálmugij riektáj hárráj

Oajvvetjáhkanibme,

mij vuojná Almasjrievtesvuodaráde resolusjávna 1/2 biehtsemáno 29. biejes 2006 oajvvadusáv, gánná ráde mierredij tevstav Aktidum nasjávna tjielggidusán álgoálmugij riektáj hárráj,

mij mujttádahtta ietjas resolusjávna 61/178 javllamáno 20. biejes 2006, gánná mierredij tjielggidusá giehtadallamav ja mærrádusáv maŋedit váj oattjoj vehi ienep ájgev dán gáktuj rádádallat, ja gánná mierredij giehtadallamav láhpadiit ávddál Oajvvetjáhkanime 61. sesjávna hiejtij,

mierret Aktidum nasjávna tjielggidusáv álgoálmugij riektáj hárráj dagu le tjáledum dán resolusjávna tjuovvusin.

Tjuovos

Aktidum nasjavnå tjielggidus álgoálmugij riektáj hárráj

Oajvvetjáhkanibme,

oahpestuvvam Aktidum nasjavnå lihto ulmij ja prinsihpaj milta ja luohtemusájn jut stáhta vælggogisvuoda lihto milta álliduvvi,

mij duodas álgoálmuga li ietjá álmugij gáktuj avtaárvvusattja, sæmme báttå dagu dáhkkit juohkka álmuga riektáv liehket sierralágásj, ietjasa sierralágátjin adnet ja navti vieleduvvat,

mij aj duodas jut gájka álmuga li oassen valjesvuodas ja boandásvuodas mij iesjguhtik sivilisasjavnån ja kultuvran gávnnu, mij le almasjvuoda aktisasj árvvo,

mij vijddábut duodas juohkka oahppa, politihkka jali vuohke mij le vuododuvvam jali ávdet ájálvisáv jut ietjasa nasjonálitehta, jali tjerdalasj, áskulasj jali kultuvralasj sieradusáj diehti li vissa álmuga jali ájnegis ulmutja nágin buorep ietjá álmugijs jali ájnegis ulmugijs, le rasisstalasj, diedalattjat boasstot, ij le juridihka milta dáhkkidahte, morálalasj hilgodus ja sosiálalattjat rievtesferdugahtes,

mij dættot álgoálmuga e gáktuk galga badjelgehtjaduvvat ietjasa riektáj tjadádimen,

mij mårås gá álgoálmuga ájgij tjadá li gierddam duola dagu koloniserimav ja sijá ednama, duobddága ja ressursa li sijás ribáduvvam, ja navti ælla bessam ietjasa riektájt tjadádit, sierraláhkáj mij guoská riektáj ávdánahttet ietjasa dárboj ja berustimij milta,

mij dâbdås dárbbu le dalánagi vieledit ja ávdedit riektájt ma álgoálmugijn li ietjasa politihkalasj, ekonomalasp ja sosiála vuogij milta, ietjasa kultuvra, vuojnjalasj dábij, histávra ja iellemvuojno baktu, sierraláhkáj riektá ietjasa ednamijda, duobddágijda ja ressursajda,

mij aj dâbdås hættu vieledit ja ávdedit daj álgoálmugij riektájt ma li duodastuvvam traktáhtajn, sjehtadusájn ja ietjá vuogas ásadimij baktu stáhtaj,

le ávon gá álgoálmuga organiseriji váj ietjasa politihkalasj, ekonomalasp, sosiála ja kultuvralasp dilev nanniji ja váj gájkka badjelgehtjadibme ja niejdedibme luluj hiejteduvvat, lehkus akta beri gánnå,

mij le visse jut álgoálmugij kontrolla daj dáhpádusáj badjel mij sidjij ja sijá ednamijda, duobddágijda ja ressursajda guoski, sijáv viehket ietjasa ásadusájt, kultuvrav ja dábijt bisodit ja nannit ja viehkken váj sijá ávdánahttem le ietjasa mielaj ja dárboj milta,

mij dâbdås jut jus álgoálmugij máhtto, kultuvrra ja árbbedáhpe vieleduvvá de le dat ávkken guodelis ja rievtesferduk ávdánahttemij ja almma luonndoháldadibmáj,

dættot álgoálmugij ednamij ja duobddágij demilitariserim luluj viehkken ráfe, ekonomalasp ja sosiála ávdánaibmáj ja ávdánahttemij, dádjadussaj ja buorremielakvuohtaj værálda nasjavnáj ja álmugij gaskan,

mij sierraláhkáj dáhkkít álgoálmukfámiljaj ja álgoálmuksebrudagáj riektáv bisodit ietjasa aktisasj ávdásvásstádusáv mánájdísá bajásgiesset, áhpadit ja huksat, máná riektáj milta,

mij vuojnná da riektá ma li traktáhtajn, sjehtadusájn ja ietja vuogas ásadimijn stáhtaj ja álgoálmugij gaskan, li muhttijn rijkajgasskasasj hámen ja gulluji rijkajgasskasasj giehtadallama, berustime, ávdásvásstádusá ja háme duohkáj.

mij aj vuojnná traktáhta, sjehtadusá ja ietjá vuogas ásadime, ja dav majt da ávdásti, lulujin vuodon nannidum aktisasjbarggij álgoálmugij ja stáhtaj gaskan,

mij duodan gávnna Aktidum nasjávna lihtto, rijkajgasskasasj konvensjávna ekonomalasj, sosiála ja kultuvralasj riektáj gáktuj [1], rijkajgasskasasj konvensjávna sivijla ja politihkalasj riektáj gáktuj aktan Wiena tjielggidus ja doajmmapládna [2] duodasti viehka ájnas le jut juohkka álmugin le riektá iesjmierredibmáj; dán riektá milta friddja ietjasa politihkalasj sajev mierredit ja ekonomalasj, sosiála ja kultuvralasj ávddánahttemav ávdedit,

mij mielan adná ij mige dán tjielggidusán máhte aneduvvat muhtem álmuga riektáv iesjmierredibmáj vuornnot gá dát riektá álmukriektá milta tjadáduvva,

mij le visseš dán tjielggidusá álgoálmugij riektáj dáhkkidibme le viehkken ráfálasj áktijvuohtaj ja buorep aktisasjbarggij stáhtaj ja álgoálmugij gaskan dáj prinsihpaj vuodon: rievtesferdukvuohta, demokratija, almasjrievtesvuodaj vieledibme, badjelgæhttjamahtesvuohta ja buorre sidot,

hasot stáhtajt guoskavasj álgoálmugij rádádallamij ja aktisasjbargo baktu állidit ja snivva tjadádit gájka vælggogisvuodajt jus rijkajgasskasasj njuolgadusá gávnuuji, sierraláhkáj almasjrievtesvuodaj vælggogisvuoda,

mij dættot Aktidum nasjávna le ájnas roalla álgoálmugij riektájt ávdedit ja suoddjit, ávddálijguovlluj aj,

miejnni dát tjielggidus le ájnas lávkke ávddálij álgoálmugij riektájt ja friddjavuodajt dáhkkidit, ávdedit ja suoddjit, ja hiebalasj dahkamusájt dán vuoksjuj AN-systeman hábbmit,

duodas ja dættot álgoálmugij ájnegisá galggi bessat niektit gájka almasjrievtesvuodajt ma álmukriektán dáhkkiduvvi, badjelgæhttjama dagi, ja jut álgoálmugijn li aktisasj riektá maj dagi e bierggi, várajda váldeduvva jalik álleslattjat álmugin ávddána,

mij aj duodas álgoálmugij dille málssu guovlos guovlluj ja lándas lánndaj ja bierrri nasjonála ja guovlolasj ieridisájs ja málsudahkes histávralasj ja kultuvralasj duogátjijš berustit,

allaájggásattjat dáv AN-tjielggidusáv álgoálmugij riektáj hárráj diedet ulmmen man vuosstuj galggá rahtjat aktan ja goabbátjagá vieledijn:

Artihkkal 1

Álgoálmugijn le, kollektijvalattjat ja ájnegis ulmutjin, riektá állásit niektit gájkka almasjvuodarievtesvuodajt ja vuodulasj friddjavuodajt ma dáhkkiduvvi Aktiduvvam nasjávna

lihton, Almasjvuodarievtesvuodaj vэрáлтtjielggidusán [3] ja rijkajgasskasasj almasjvuodarievtesvuodamэrrádusájn.

Artihkkal 2

Álgoálmuga ja ájnegis ulmutja gudi álgoálmugijda gulluji li friddja ja avtaárvvusattja ietjá álmugij ja ájnegis ulmuttij gáktuj, ja siján le riektá badjelgæhttjamis bessat gá ietjasa riektájt tjadádi, sierraláhkáj dat riektá mij le sijá álgguj jali identitehttaj álgoálmugin tjanáduvvam.

Artihkkal 3

Álgoálmugijn le riektá iesjmierredibmáj. Dán riektá milta mierredi friddja ietjasa politihkalasj sajev ja ávdedi friddja ietjasa ekonomalasj, sosiála ja kultuvralasj ávddánimev.

Artihkkal 4

Álgoálmugijn le, ietjasa iesjmierredime riektá tjadádimen, riektá iesjmierredibmáj ássjijn ma sijá sisnjalasj ja bájkálasj ássjijda gulluji, aktan árnigij ietjasa autonomalasj dájmaj ruhtadibmáj.

Artihkkal 5

Álgoálmugijn le riektá ietjasa sierralágásj politihkalasj, riektálasj, ekonomalasj, sosiála ja kultuvralasj ásadusájt bisodit ja nannit, sэмmi báttá dagu bessi állásit oassálasstet stáhta politihkalasj, ekonomalasj, sosiála ja kultuvralasj iellemij jus dav sihti.

Artihkkal 6

Juohkka ájnegis ulmutjin guhti álgoálmugij gullu, le riektá stáhtaviesátvuohtaj.

Artihkkal 7

1. Ájnegis ulmutjijn gudi álgoálmugijda gulluji le riektá iellemij, psyhkalattjat dáhkkiduvvat, friddjavuohtaj ja persávnálasj sihkarvuohtaj.
2. Álgoálmugijn le kollektijva riektá viessot friddjavuodan, ráfen ja sihkarvuodan sierra álmugin, ja e galga álmukgáddemav jalik makkirak ietjá vahágahttemav gierddat, duola dagu gá máná náikko baktu ietjasa juohkuis muhtem ietjá juohkusij sirdeduvvi.

Artihkkal 8

1. Álgoálmuga ja ájnegis ulmutja gudi álgoálmugijda gulluji e galga náikko baktu masstiduvvat ja sijá kultuvrra ij galga biejesteduvvat.
2. Stáhta galggi vuogas árnigijt ásadit váj dá e galga dáhpaduvvat:
 - a) juohkka dahko man ulmme le válldet sijá integritehtav sierra álmugin, sijá kultuvralasj árvojt jali tjerdalasj identitehtav, jali dájma majn li dakkár vájkkudusá,

b) juohkka dahkko man ulmme le sijá duobddágij, ednamij jali ressursaj ribádit jali dájma majn li dakkár vájkkudusá,

c) juohkka lágásj nággosirddem álmugis man ulmme le juoktá bilestit jali binnedit sijá riektájt jali dájma majn li dakkár vájkkudusá,

d) juohkka lágásj nággomasstam jali nággosebradahttem,

e) juohkka lágásj propaganda man ulmme le tjerdalasj badjelgæhttamav ávdedit.

Artihkkal 9

Álgoálmugijn ja ájnegis ulmutjijn gudi álgoálmugijda gulluji le riektá álgoálmuksebrudahkaj jali álgoálmuknasjávnnáj gullut, dan nasjávnná dábij milta. Dán riektá tjadádimes ij galga makkirak lágasj badjelgæhttam sjaddat.

Artihkkal 10

Álgoálmuga e galga fámujn ietjasa duobddágijs jali ednamijs sirdeduvvat. E galga jádeduvvat jus ælla ávddálgiehtaj friddja ja diededum miededam, ja dássju gá li riektálasj ja hiebalgis buohttov sjehtadam, jus vejulasj galggi bessat ruopptot máhttsat mañjela.

Artihkkal 11

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa kultuvralasj dábijt tjadádit ja ælláskahttet. Dát sisadná riektáv suoddjit, várjjalit ja ávddánahttet ávdep, dálásj ja boahteájge kultuvrrajavllamusájt, dagu arkeologasj ja histávrálasj bájkij, ulmutjijs dagádum symbávlájt, minsstarijt, seremoniajt, teknologijav, gávuvá- ja dahkkedájdav aktan girjálásjvuodajn.

2. Stáhta galggi dábmaris árnigij baktu, dagu ádásis tsieggit, guoskavasj álgoálmuga siegen, ja vieledijn sijá kultuvralasj, intelektuála, ásko jali vuoññalasj ábmudagás mij le sijás váldedum sijá ávddálgiehtaj friddja ja diededum miededime dagi, jali mij le sijás váldedum sijá lágaj ja dábij vuosstij.

Artihkkal 12

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa áskov, vuoññalasj dábijt ja vuogij tjadádit, ávddánahttet ja áhpadit; riektá ietjasa áskolasj ja kultuvralasj bájkij bisodit, suoddjit ja dajda nierbadahtes bessat, riektá ietjasa seremoniála gávnijt ávkkit ja jádedit; aktan riektá ietjasa almasjlasj bátsadisájt máhtsádit.

2. Stáhta galggi vuogas, tjielgas ja dábmaris árnigij baktu, ma li guoskavasj álgoálmuga siegen hábbmidum, gæhttjalit dilev láhtjet váj álgoálmuga seremonijalasj gávnijda ja almasjlasj bátsadisájdá ma li stáhta háldon bessi ja/jali máhtsaduvvi.

Artihkkal 13

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa histávráv, gielav, njálmálasj subttasij, filosofiajt, ietjasa tjállemvuogev ja girjálásjvuodav ælláskahttet, adnet, ávddánahttet ja boahte buolvajda dáv

vaddet, ja siján le aj riektá mierredit ja bisodit ietjasa namájt bájkálasj sebrudagájda, bájkijda ja ulmuttjijda.

2. Stáhta galggi dábmaris dájmajt jáhtuj biedjat váj dát riektá suodjaluvvá ja jut álgoálmuga ietja galggi dádjadit ja dádjaduvvat politihkalasj, riektálasj ja háldaduslasj prosessajn, dárbo milta dálkâjn jali ietjá vuogas láhkáj.

Artihkkal 14

1. Álgoálmugijn le riektá bisodit ja kontrollav anedit ietjasa áhpadussystemaj ja –ásadusáj badjel ma ietjasa giela áhpadusáv fálli, dakkir láhkáj mij sijá kultuvra áhpadimvuogij milta hiehpá.

2. Ájnegis ulmutja gudi álgoálmugijda gulluji, sierraláhkáj máná, galggi bessat stáhta áhpadusá juohkka dássáj ja vuohkáj, badjelgæhttjama dagá.

3. Stáhta galggi aktan álgoálmugij, dábmaris dájmajt jáhtuj biedjat váj ájnegis ulmutja gudi álgoálmugijda gulluji, sierraláhkáj máná ja sijáj gaskan aj sij gudi ietjasa bájkálasj sebrudagáj álggolin viessu, bessi ietjasa kultuvra áhpadusáv gadsat ja ietjasa giellaj jus dat le vejulasj.

Artihkkal 15

1. Álgoálmugijn le riektá værddogisvuohtaj ja jut sijá kultuvra, histávra, dábe ja ájggomusáj moattebelakvuohta vieleduvva ja vuogas láhkáj gájkka áhpadusán ja almulasj diedon ávddán boahtá.

2. Stáhta galggi guoskavasj álgoálmuga rádádallamij ja aktisasjbargo baktu dábmaris dájmajt jáhtuj biedjat váj binnet guottojt ja badjelgæhttjamav gádot ja ávdet gierddisvuodav, dádjadusáv ja buorre aktijvuodav álgoálmugij ja sebrudagá ietjá ásij gaskan.

Artihkkal 16

1. Álgoálmugijn le riektá ásadit ietjasa mediaj ietjasa gielajda, ja riektá badjelgæhttjama dagi bessat juohkka lágásj iehpe-álgoálmuklasj mediajda.

2. Stáhta galggi dábmaris láhkáj gáhttit jut stáhtaámastum media alma láhkáj álgoálmugij kultuvralasj valjesvuodav ávdedi. Stáhta bierriji, váni álles javllamfriddjavuodav hieredimes, priváhta mediaj arvusmahttet álgoálmugij kultuvralasj valjesvuodav buorre láhkáj ávddánbuktet.

Artihkkal 17

1. Álgoálmugijn ja ájnegis ulmuttijn gudi álgoálmugijda gulluji le riektá állásit niektit juohkka riektáv mij le udnásj rijkajgasskasasj ja nasjonála barggeriektámærrádusán mierreduvvam.

2. Stáhta galggi rádádallamij ja aktisasjbargo baktu álgoálmugij, sierralágásj dájmajt jáhtuj biedjat váj máná gudi álgoálmugijda gulluji e ekonomalattjat gálláduvá jali barggi bargojt

ma soajtti liehket várálattja jali hieredibmen máná áhpadussaj, jali mij soajttá liehket suv varresvuoda jali fysihkalasj, intelektuála, vuoŋŋalasj, morálalasj jali sosiála ávddánahttemij hieredibmen, sij li ham sierraláhkáj várnahis dilen ja oahppo le ájnas sijá dilev buoredittjat.

3. Ájnegis ulmutjiin gudi álgoálmugijda gulluji le riektá ahte e badjelgehtjaduvá bargon, dat guosská aj virggájbiedjam- jali báلكkámierredibmáj.

Artihkkal 18

Álgoálmugijn le riektá oassálasstet mierredimen ássijit ma sijáj riektájda guoski, ávdástiddij baktu gejt li ietjasa vuogij milta válljim, ja le aj riektá ietjasa mierrediddje álgoálmukásadusájt bisodit ja ávddánahttet.

Artihkkal 19

Stáhta galggi buorijn mielajn guoskavasj álgoálmugij rádádallat ja aktan barggat sijáj ávdástiddje ásadusáj váj ávddálgiehtaj állit sijá friddja ja diededum miededibmáj ávddál lágajt jali háldaduslasj dájmajt jáhtuj biedji ma soajtti sidjijda guoskat.

Artihkkal 20

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa sierra politihkalasj, ekonomalasj ja sosiála systemajt bisodit ja ávddánahttet, jasska liehket ietjasa bierggimij ja ávddánibmáj, ja friddja akta ber makkir árbbedábálasj jali ietjá ekonomalasj doajmmaj oassálasstet.

2. Álgoálmuga gudi ietjasa bierggimav ja ávddánahttemvejulasjvuodav massi, galggi rievtesferduk ja dáhkkidahte buohttov oadtjot.

Artihkkal 21

1. Álgoálmugijn le, badjelgehtjadime dagi, riektá ietjasa ekonomalasj ja sosiála dilev buoredit, duola dagu mij guosská áhpadussaj, bargguj, barggoáhpadibmáj, ádásis áhpadibmáj, viessuj, basádibmáj, varresvuohtaj ja sosiála oadjoárnigijda.

2. Stáhta galggi dábmaris dájmajt jáhtuj biedjat, dan vuolen aj sierralágásj dájma gá le hiebalgis, váj álgoálmugij ekonomalasj ja sosiála dille agev ávddán. Sierraláhkáj galggi vuorrasij, nissunij, nuoraj, mánáj ja doajmmahieredimij riektá ja sierralágásj dárbo dættoduvvat.

Artihkkal 22

1. Dán tjielggidusá tjadádimen galggi sierraláhkáj álgoálmugij vuorrasij, nissunij, nuoraj, mánáj ja doajmmahieredimij riektá ja sierralágásj dárbo dættoduvvat.

2. Stáhta galggi guoskavasj álgoálmuga siegen dájmajt jáhtuj biedjat váj nissuna ja máná gudi álgoálmugij gulluji li állásit suoddjidum juohkka lágásj vahágahttema ja badjelgæhttjama vuosstij.

Artihkkal 23

Álgoálmugijn le riektá mierredit ja hábbmit vuorodimijt ja strategijajt sijá ávddánahttemriektá tjadádime gáktuj. Sierraláhkáj galggi dájmalattjat oassálasstet barggij hábbmit ja mierredit varresvuohta- ja árudakprográmmaj aktan ietjá ekonomalásj ja sosiála prográmma ma sidjij guosski, ja nav guhkás gá máhttelis dájht prográmmaj ietjasa ásadusáj baktu háldadit.

Artihkkal 24

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa árbbedábálasj dálkkasijda ja ietjasa dálkaskábijht bisodit, dan vuolen aj ájnas sjattojt, juhtusijht ja minerálajht bisodit. Ájnegis ulmutja gudi álgoálmugij gulluji galggi aj bessat juohkka lágásj sosiála- ja varresvuohtadievnastusájda badjelgæhttjamahtá.
2. Ájnegis ulmutjijn gudi álgoálmugijda gulluji le sæmme individuála riektá dagu iehtjáda buoremus varresvuohtaj sihke fysihkalattjat dagu psyhkalattjat. Stáhta galggi dárbalasj dájhtajht jåhtuj biedjat váj dáv riektáv manjenagi állåsit tjadát.

Artihkkal 25

Álgoálmugijn le riektá bisodit ja nannit dajht sierralágásj vuojnjålasj tjanástagájht ma siján li duobddágijda ja ednamijda, tjátjijda, merragáddetjátijda ja ietja ressursajda majht dábe milta li ámastam jali ietjá láchkáj árudam jali adnám, ja boahtte buolvaj dárboj ávdås vásstedit.

Artihkkal 26

1. Álgoálmugijn le riektá dajda duobddágijda ja ednamijda, ja ressursajda majht dábe milta li ámastam jali adnám, jali majht juoktá li adnám jali oasstám.
2. Álgoálmugijn le riektá ámastit, adnet, ávddánahttet ja gáhttit dajht duobddágijht, ednamijht, ja ressursajht majht dábe milta li ámastam jali adnám, ja aj duobddágijht, ednamijht ja ressursajht majht ietjá láchkáj li ámastam
3. Stáhta galggi dájht duobddágijht, ednamijht ja ressursajht riektá milta dáhkkidit ja suoddjit. Dákkir dáhkkidibme galggá guoskavasj álgoálmuga dábijht ja ednamriektásystemav vieledit.

Artihkkal 27

Stáhta galggi guoskavasj álgoálmuga siegen ja sijá lágaj, dábij ja ednamriektásystemaj vieledijn, ásadit ja tjadádit rievtes, luojvoj, objektijva, rabás ja sjuoddnjis prossesav gånå duomo baktu mierret ja dáhkkit álgoálmuga riektájht ednamijda, duobddágijda ja ressursajda, dan vuolen aj ednama, duobddága ja ressursa majht dábe milta ávddåla ámastin, árudin jali adnin. Álgoálmugijn le riektá dán prossesaj oassálasstet.

Artihkkal 28

1. Álgoálmugijn le riektá buohttuj, duola dagu ádåsis tsieggim, jali jus dat ij le máhttelis, rievtes ja dáhkkidahtte buohttuj dajht duobddágijht, ednamijht ja ressursajht ávdås majht dábe milta li ámastam jali ietjá láchkáj árudam jali adnám, ja ma li konfiskeriduvvam, okkuperidum, anedum jali vahágahtteduvvam sijá ávddålgehtaj friddja ja diededum miededime dagá.

2. Jus guoskavasj álmuk ælla ietjá láhkáj ja friddja vuodo milta miededam, galggá buohtto liehket duobddága, ednama ja ressursa ma li sæmmi vuohkasa, stuorrasa ja riektálasj dilen, jali ruhtabuvttadibme jali ietjá hiebalgis mákso.

Artihkkal 29

1. Álgoálmugijn le riektá sijá duobddágij jali ressursaj birrasa ja buvtadimkapasitehta suodjalibmáj ja bisodibmáj. Stáhta galggi ásadit ja jáhtuj biedjat viehkkeprográmmajt álgoálmugijda váj dákkir suodjalimij ja bisodimij nagádi badjelgæhttjamahtá.

2. Stáhta galggi dábmaris dájmajt ásadit váj várálasj stoffa álgoálmugij ednamijn ja duobddágijn e vuorkkiduvá jali deponeriduvá sijá ávdđálgiehtaj friddja ja diededum miededime.

3. Vijddábut galggi stáhta dábmaris dájmajt ásadit váj dárbo milta sihkarastá prográmmajt ma galggi álgoálmugij varresvuodav váksjut, várájda válldet ja restituerit, ja ma galggi dagáduvvat ja jáhtuj biejaduvvat sijájs gudi dájs stoffajs guoskaduvvi.

Artihkkal 30

1. Álgoálmugij ednamijn jali duobddágijn e galga liehket militera dájma, jus dá dájma e guoskavasj állágasj álmuga dárboj diehti jali ietjá láhkáj friddja vuodon le álgoálmugijn sjehtaduvvam jali sijájs gáhtjodum.

2. Stáhta galggi dábmaris láhkáj guoskavasj álgoálmugij rádádallat dasi hiebalgis prosedyraj baktu, ja sierraláhkáj álgoálmuga ávdástiddje ásadusáj, ávdđál sijá ednama jali duobddága militera dájmajda aneduvvi.

Artihkkal 31

1. Álgoálmugijn le riektá bisodit, mierredit, suoddjit ja ávdđánahttet ietjasa kultuvrraárbeve ja sijá árbbodyedov ja sijá kultuvrrajavllamusájt, aj javllamusá ma guoski sijá diedalassjuohtaj, teknologijaj ja kultuvrraj, dan vuolen aj almasjlasj ja genehtalassj ressursa, sájo, medisijna, máhtto juhtusij ja sjattoj birra, njálmálasj subttssasa, girjálássjuohta, skánda, valástallamdájma ja árbbedábálasj stáhkusa, gávva- ja dahkkedájdda. Siján le aj riektá bisodit, mierredit, suoddjit ja ávdđánahttet ietjasa vuojnjalassj riektájt dákkir kultuvrraárbbáj ja árbbediehtuj ja dákkir kultuvrrajavllamusájda.

2. Stáhta galggi álgoálmugij siegen jáhtuj biedjat dájmajt ma galggi dáj riektáj tjadádimeve dáhkkidit ja suoddjit.

Artihkkal 32

1. Álgoálmugijn le riektá vuorodimijjt ja strategijajt mierredit ja hábbmit ietjasa ednamij jali duobddágij jali ietjá ressursaj ávdđánahttema jali ano vuoksuj.

2. Stáhta galggi buorijn sidodijn guoskavasj álgoálmugijn rádádallat ja aktan barggat sijá sierra ávdástiddje ásadusáj baktu váj ávdđálgiehtaj friddja ja diededum láhkáj miededi jus bæssá prosjevtajt jáhtuj biedjat ma sijá ednamijda jali duobddágijda ja ietjá ressursajda

guoski, sierraláhkáj gá minerála- tjáhtje- jali ietjá ressursa galggi biggiduvvat, rággiduvvat jali ávkkiduvvat.

3. Stáhta galggi dábmaris árnigijt ásádit váj vuogas ja rievtes buohtto dákkir dájmaž ávdás vatteduvvá, ja vuogas dájma galggi jáhtuj biejaduvvat váj binnet vahágahttemav birrasij, ekonomijaj, sebrudahkaj, kultuvrraj jali vuojnjalasjvuohťaj.

Artihkkal 33

1. Álgoálmugijn le riektá ietjasa identitehtav jali gullevasjvuodav mierredit ietjasa dábij milta. Dát ij hiereda ájnegis ulmutjijt gudi álgoálmugij gulluji stáhtaviesátvuodav oadtjot dan stáhtan gánná árru.

2. Álgoálmugijn le riektá mierredit ietjasa ásadusáj hámev ja dájda ásadusájda ávdástiddjijt válljit, ietjasa vuogij milta.

Artihkkal 34

Álgoálmugijn le riektá ietjasa ásadusáj hámiť ja sierralágásj vuogijť, ietjas vuojnjalasjvuodav, dábijť, prosedyrajť, barggamvuogijť, ja jus dákkira gávnnuji, riektálasj systemajť jali dábijť ávdedit, ávddánahttet ja bisodit rijkajgasskasasj almasjrievtesvuodamierij milta.

Artihkkal 35

Álgoálmugijn le riektá iesj mierredit makta ájnegis ulmutja galggi ietjasa sebrudagáj ávdás barggat.

Artihkkal 36

1. Álgoálmuga, sierraláhkáj da ma rijkarájajs juogeduvvi, galggi bessat aktijvuodav ja aktisasjbargov ietjasa álmuga ulmutij ja ietjá álmugij rijkarájáj rastá bisodit ja nannit, dan vuolen aj vuojnjalasj, kultuvralasj, politihkalasj, ekonomalass ja sosiála dago.

2. Stáhta galggi guoskavasj álgoálmuga rádádallamij ja aktisasjbargo baktu dábmaris dájmaž jáhtuj biedjat váj luluj dáj riektájť tjadádime dilev láhtjet.

Artihkkal 37

1. Gá álgoálmuga li stáhtajť jali stáhtajť mañeldisboahťtij traktáhtajť, ietjá sjehtadusájť ja vuogas árnigijť sjehtadam de le sijájñ riektáť jut stáhta dákkir traktáhtajť, ietjá sjehtadusájť ja vuogas árnigijťť tjuovvu ja vieledi.

2. Ij mige dánť tjielggidusán galga navťi dádjaduvvatť jut ráddjiť jalik lăhpat dajť riektájť ma álgoálmugijn juo li traktáhtajť, sjehtadusájť ja ietjáť vuogas árnigijť baktu.

Artihkkal 38

Stáhta galggi guoskavasj álgoálmuga rádádallamij ja aktisasjbargo baktu, hiebalgis dájmažť ásádit, duola dagu lágajť baktuť váj dánť tjielggidusá ulmev állit.

Artihkkal 39

Álgoálmugijn le riektá ekonomalasj ja tehnikkalasj væhkkáj stáhtajs ja rijkajgasskasasj aktisasjbargo tjadá, váj bessi dán tjielggidusá riektájt niektit.

Artihkkal 40

Álgoálmugijn le riektá jáhtelis mærrádusájda vuogas ja rievtes prosedyraj baktu váj tjoavddá rijdojt jali tjuolmajt muhtem stáhtajn jali nágin ietjá bielijn, ja riektá hiebalgis buohttuj jus sijá riektá ájnegis ulmutjin jali kollektijva álmugin juoktá illastuvvá. Dákkir mærrádusá galggi dáhkkidahte láhkáj guoskavasj álgoálmuga dábijt, njuolgasdusájt ja riektáárnigav ja rijkajgasskasasj almasjvuodarievtesvuodajt berustit.

Artihkkal 41

Orgána ja sierraorganisasjávna AN-systeman aktan ietjá rijkajgasskasj organisasjávna galggi viehkedit váj dán tjielggidusá mærrádusá állásit tjadáduvvi, duola dagu ekonomalasj aktisasjbargo ja tehnikkalasj viehke baktu. Váj álgoálmuga galggi bessat allasisá guoskavasj ássijda oassálasstet de galggi dárbulasj dájma jáhtuj biejaduvvat.

Artihkkal 42

Aktidum nasjávna, dan orgána, duola dagu álgoálmugij ássijj stuoves forum, ja ANa sierraorganisasjávna, dan vuolen aj lándaj dásen, galggi stáhtaj siegen ávdedit dán tjielggidusá mærrádusáj vieledimev ja álles tjadáduvvamav, ja galggi bærrájjæhttjat jut tjielggidus doajmma gáktu beras luluj doajmmat.

Artihkkal 43

Da riektá ma dán tjielggidusán dáhkkiduvvi, li unnemus standard værállda álgoálmugij rijbbamij, árvvogis bissomij ja álkkádussaj.

Artihkkal 44

Juohka riektá ja friddjavuohta mij dán tjielggidusán dáhkkiduvvá sæmme láhkáj guosská álgoálmuk nissunijda dagu álmmaájda.

Artihkkal 45

Ij mige dán tjielggidusán galga navti dádjaduvvat jut binnet jali gádot riektájt ma li álgoálmugijn dálla jali galgalulujin boahhteájggáj áttjudit.

Artihkkal 46

1. Ij mige dán tjielggidusán galga navti dádjaduvvat jut vaddá aktasik lehkus stáhtta, álmuk, juogos jal ájnegis ulmusj riektáv oassálasstet dájmaájda jali juojddáv dahkat mij le Aktidum nasjávna lihto vuosstij, jali dádjaduvvat navti jut dibddá jali hasot makkirak dagov mij soajttá hiejtedit jali binnedit iesjrádálasj stáhtaj ednammierredimev jali politihkalasj avtavuodav álleslattjat jali muhtem mærráj.

2. Da riehtá ma dán tjielggidusán dáhkkiduvvi, galggi tjadáduvvat gájkká almasjrievtesvuodaj ja vuodulasj friddjavuodaj vieledijn. Dán tjielggidusá nammaduvvam riektáj tjadádibme ij galga ietjá láhkáj ráddjiduvvat gá mij le lága baktu mierreduvvam ja mij le rijkajgasskasasj almasjrievtesvuodaj vælggogisvuodaj milta. Jus dákkir ráddjidime galggi de e besa badjelgæhtttat ja galggi viehka dárbulattja, ja daj ulmme galggá dåssju dat jut ietjá ulmuttjij riehtá ja friddjavuoda vuogas láhkáj dáhkkiduvvi ja vieleduvvi, ja rievtes ja ájnnašamos gájbbádušá demokrátalasj sebrudagán álliduvvi.

3. Dán tjielggidusá mærrádušá galggi dádjaduvvat dáj prinsihpaj milta: rievtesferdukvuohša, demokratija, almasjrievtesvuodaj vieledibme, jæbddsasjvuohša, badjelgæhtttjamahtesvuohša, vuogas stivrrimvuohke ja buorre sidot.

Tsuoiggimtjálálvis:

[\[1\]](#) Gehtja 2200 A (XXI) resolusjávnná tjuovvusav.

[\[2\]](#) A/CONF. 157/24 (oasse I), kap. III.

[\[3\]](#) Resolusjávnná 217 A (III).